

notnih znakov na šolski deski. Sopranski glasovi so bili v belih notah, altski pa v rdečih. Nastopale so učenke posamezno in v skupinah. Če so pele posamezno, so si morale tudi same dajati takt, a v zbornem petju je bila zdaj ta zdaj druga dirigent. Odpele so nam tudi neki kanon in v petju so predstavljale neko pravljico. Svoja notranja čustva so nam izražala z gestikulacijami. Za sklep so nam zapele še neko narodno pesem, ki jo je učiteljica prav lepo spremljala na orglice (mundharmoniko). Vidiš jo — mi pa orglice — konfisciramo! Da bi nas... Ta nastop je bil res nekaj izrednega, kar moram priznati. Končno naj omenim še en četrti razred, v katerem pa nismo videli in zvedeli nič posebnega, le učitelj nam je povedal, da imajo v razredu »Klassengemeinschaft« (razredna skupnost), a otroci so nam razodeli, zakaj so si jo ustanovili: »Gegen Feindschaft«, so rekli. Izvoljena je bila na način občinskih volitev. To je že stara ameriška reč. Svoje dni sem sam to reč preizkusil praktično, pa se mi ni obnesla. Le to so mi take volitve pokazale, ko ga imajo učenci v razredu najraje, kar pa je pri nekaterih drugih vzbujalo nevoščljivost. Za danes dovolj, dalje prihodnjič o hospitacijah v meščanskih šolah.

Listek

Onstran Karavank.

Vojteh Čuš.

I.

Gorenjec mi je pisal: »Tvoje mnenje glede nepoznanja Koroške v Sloveniji odgovarja popolnoma resnici. Kaj sem jaz prej (preden je prišel na Koroško) kaj vedel o Koroški? Nič! To sem vedel, da je Celovec glavno mesto in Beljak križišče železnic, potem se mi je nekaj sanjalo o Vrbskem jezeru — to je bilo pač vse, kar sem vedel. In pri drugih ni bilo nič boljše.«

Ta ignoranca glede naše, t. j. Slovenske Koroške, je za naš narod sramotna in škodljiva in jo moramo odpraviti. Vzgojitelji mladine moramo prednjačiti v poznanju slovenske domovine, svobodne in zaslužjene.

Predvsem se moramo zavedati, kar zadeva našo Koroško, da je Slovenski Korotan sestaven, integralen, k celoti spadajoč del slovenske zemlje in da so koroški Slovenci sestaven del slovenskega naroda. Vrh Karavank še ni konec slovenske zemlje, slovenska zemlja sega na severu do vrh Dobrača (2167 m), do vrh Št. Helenske gore (1058 m) in do vrh Svinje planine (1899 m). Slovenci tvorimo skupno s koroškimi Slovenci skupno slovensko narodno občestvo. Kar je slovensko, mora ostati slovensko! Kakšen gospodar bi bil to, ki bi si kar meni nič tebi nič dal vzeti kos svoje zemlje? Kakšna družina bi bila to, ki bi brezbrizno gledala, da bi ji tujec iztrgal in odtujil družinskega člana, otroka, brata, sestro? Kakšna strahopetna kukavica bi bi narod, ki bi ne ganil z mezinem, ko bi mu tujec trgal kos za kosom od narodne posesti, od domače zemlje in ko bi mu izneverjal in odtujeval brate po krvi in jeziku? Tudi mi Slovenci ne moremo in nočemo mirno gledati, ko nam tujec trga našo slovensko zemljo, ko nam odtuja in izneverja duše naših bratov in sester po krvi in jeziku!

Samo nezreli, neprobujeni, kulturno zaostali narodi so brez zavesti skupnega narodnega občestva. Pri probujenih narodih pa opazamo, da se brigajo za usodo vseh svojih rojakov in da jih preveva živa zavest: **Eden za vse, vsi za enega!** Če trpi en ud, trpi celo telo. Tako tudi pri kulturno zrelem narodu čuti bol ves narod, če trpi en del. Če naš slovenski narod ni kulturno

zaostal, če je naš narod res zrel in probujen, potem mora ves naš narod čutiti zatiranje, ki ga trpe naši rojaki pod tujskim jarmom. Če bi kdo rekel: »Kaj nas brigajo koroški Slovenci, kaj nas brigajo Primorci,« potem je to samo znak in dokaz naše nezrelosti in kulturne zaostalosti.

Prepričan sem, da smo Koroško izgubili samo vsled naše nezrelosti. Vse kaže, da bi jo bili mogli rešiti, če bi jo bili nemudoma po polomu leta 1918. energično zasedli. Tega nismo storili, ker nam je manjkalo žive zavesti naše narodne skupnosti. Nismo bili zreli... Na tehtnico smo bili dejani, pa prelahki smo bili najdeni.

II.

V belgrajskem listu »Vreme« je poročal začetkom tega leta general Peter Pesič, načelnik generalnega štaba, da je francoski maršal Foch, ko so mu jugoslovanski delegati predložili karto z novo zahtevanimi mejami, skočil pokonci in zaklical: »Toda, moj ljubi Pesič, Vaša delegacija sestoji iz mož s pretiranimi zahtevami. Kako morete zahtevati Trst, za kojega pridobitev je vendar Italija stopila v vojno? In kaj iščete na Koroškem onstran Drave, kjer vendar žive sami Nemci? Kaj Vas brigata Beljak in Celovec? Prosim Vas, povejte vendar Pašiču in Vesniču, za koja gojim veliko spoštovanje, naj vplivata na svojo delegacijo, da ne dela takih napak.«

Imenitno! Severno od Drave žive sami Nemci! Jugoslovanska delegacija naj ne dela takih »napak«, da bi zahtevala te »nemške« kraje!

Maršal Foch je pozneje gotovo spregledal s v o j e napake glede Koroške, to je svoje zmote. O resničnem stanju so ga lahko poučili francoski člani plebiscitne komisije. Le-ti so mu lahko povedali, da živi na Koroškem severno od Drave še mnogo Slovencev.

Štiri ure hoda severno od Drave na južnem pobočju mogočne Svinje plaine leži v višini 1160 m gorska župnija Djekše. Leta 1920. pred plebiscitom je rekel francoski član glasovalne komisije tedanjemu župniku na Djekšah, g. Antonu Benetku: »Povejte ljudem, naj glasujejo za Jugoslavijo, kajti to je slovensko ozemlje, ki bo pripadlo Jugoslaviji, pa naj izpade glasovanje, kakor hoče.« G. Benetek je vprašal Francoza, če sme to ljudem povedati v njegovem imenu. V to seveda Francoz ni mogel privoliti, ker je moral vsaj na zunaj kazati nevtralnost. A v svoji notranjosti je bil prepričan, da je to slovanska zemlja, do katere ima naravno pravico slovanska, ne pa germanska država. In da je popolnoma protinaravno, če se razkosa in raztrga strnjeno naseljeni slovenski narod.

V resnici je bilo to glasovanje, ali naj koroški Slovenci pripadejo svoji narodni ali pa tuji germanski državi, grozanski nesmisel! Bil je ta plebiscit samo nagrada za njihovo tisočletno nasilje, zlasti za njihovo polstoletno brezobzirno, rafinirano potujčevanje potom šole!

III.

»In kaj vendar iščete na Koroškem onstran Drave, kjer vendar žive sami Nemci? Kaj Vas brigata Beljak in Celovec?«

Tako so bili torej informirani možje, ki so odločevali o usodi naše zemlje! Severno od Drave bivajo na Koroškem sami Nemci! Kakšna zmota! Ali je torej dobila Jugoslavija pri plebiscitu onih 5000 glasov severno od Drave — od Nemcev? Ne! marveč od najznačajnejših Slovencev, ki jih noben pritisk in nobeno zatiranje in potujčevanje ni moglo izneveriti svojemu narodu.

Potem imamo severno od Drave nekaj tako zavednih slovenskih občin, da so še po plebiscitu izvolile narodnozavedne slovenske župane (Lipa, Zgornja Vesca, Bilčovs, Račiče, Logaves); jasno je, da zavednih slovenskih županov

niso izvolili Nemci, marveč Slovenci. Torej vendarle ne prebivajo severno od Drave sami Nemci.

Pa pokličimo Nemce same za pričo.

Poglejmo narodnostne zemljevide, izdelane in izdane pred vojno od nemškega založništva G. Freytag & Berndt na Dunaju na podlagi avstr. uradnih statističnih podatkov. — Pred sabo imam: Prof. A. L. Hickmann's Geographisch-statistischer Taschenatlas von Österreich-Ungarn, 3. Auflage. Druck u. Verlag G. Freytag & Berndt, Wien. 24. karta: Nationalitäten- und Sprachenkarte von Steiermark, Kärnten, Krain u. Küstenland. Ta karta nam predstavlja, da med Dravo in Vrbskim jezerom in še severno od Vrbskega jezera prebivajo Slovenci; nadalje, da ob vsem spodnjem teku reke Krke, ki se blizu Grabštajna izliva v Dravo, prebivajo Slovenci. Slovenci so, glasom te karte, strnjeno naseljeni po vsej ravnini okrog Velikovca, torej med Dravo in Svinjo planino in po vsem južnem pobočju Svinje planine. Kratko: Od Labudske doline pa skoro do Beljaka severno od Drave prebivajo Slovenci.

Prav isto nam izpričuje stenski zemljevid: G. Freytags Völker- und Sprachenkarte von Österreich-Ungarn, nach den neuesten statistischen Veröffentlichungen bearbeitet. Ta jezikovni zemljevid je začrtan na podlagi avstrijskega uradnega ljudskega štetja l. 1910.

Nobenega dvoma ni, da prebiva na Koroškem severno od Drave **najmanj 50.000 Slovencev**. (Primerjaj tozadevne podrobnejše statistične podatke na podlagi knjižice »Koliko je Slovencev na Koroškem«, izdala Jugomatica, Ljubljana, in na podlagi knjige »Slovenci v desetletju 1918—28«, sestavek: Naša Koroška).

IV.

Se na eno nemško pričo se moramo malo podrobneje ozreti, to je »Pfarrkarte der Diözese Gurk«, zemljevid župnij krške škofije, ki ga je izdalo celovško škofijstvo l. 1925. Imena župnij so podčrtana. In sicer so imena nemških župnij dvakrat rdeče podčrtana, imena slovenskih dvakrat črno, slovensko-nemške župnije so podčrtane črno in rdeče, nemško-slovenske pa rdeče in črno.

Zemljevid župnij krške škofije nam pove, da se razprostira na Koroškem severno od Drave mnogo slovenskih župnij, da, cele slovenske dekanije. — Severno od Drave se razprostira polovico dekanije Zgornji Rož. Sedež dekanije je ravno v sredini, namreč v Rožeku ob Dravi. Severno od Drave se razprostirajo župnije: Domačale, Logaves, Št. Ilj, Skočidol, Kostanje, Dvor, Lipa, Strmec. Torej **osem** slovenskih župnij.

Od dekanije Spodnji Rož z dekanijskim sedežem v Borovljah se razprostirajo severno od Drave župnije: Bilčoves, Kotmaraves, Žihpolje in Golšova. Torej **4** župnije.

V dekaniji Celovška okolica imamo sledeče slovenske oz. mešane (na pol ponemčene) župnije: Škofiče, Otok, Dholica (slov.-nem.), Poreče (nem.-slov.), Hodiše, Vetrinj (slov.-nem.), Čajnce (nem.-slov.), Št. Jur pri Celovcu (nem.-slov.), Gosposveta (nem.-slov.). Torej **devet** župnij. Breza nad Vrbskim jezerom je označena kot nemška župnija. Res se pokrajina severno od Vrbskega jezera žalibog brzo ponemčuje, a v župniji Breza je še mnogo Slovencev. Šele nekaj let sem je tam nemški duhovnik in še l. 1908. je bilo v župniji 28 Mohorjanov. Gotovo tekom 17 let (od 1908 do 1925, ko je bil zemljevid sestavljen) še niso vsi Slovenci pomrli ali pozabili slovensko.

Nadalje se razprostira severno od Drave med Dravo in Magdalensko goro (1058 m), med Celovcem in Velikovcem po rodovitni in lepi Celovski ravnini slovenska dekanija Tinje. Ravno v tej dekaniji v zadnjih letih slovenstvo strahovito nazaduje, ker so mnogo župnij po črnem 10. oktobru 1920 zasedli nemški duhovniki in so vrgli slovenščino iz cerkve in kateheze.

Škofijski zemljevid ima vse župnije tinjske dekanije dvakrat črno podčrtane, torej jih označuje kot slovenske, samo župnije: Št. Jakob pri Celovcu, Žrelec in Grabštanj so podčrtane črno-rdeče (torej so označene kot slovensko-nemške), župnija Otmanje pod Magdalensko ali Št. Helensko goro pa je podčrtana rdeče-črno. Spodnji del župnije Otmanje je še danes slovenski, zgornji del pa je že ponemčen, ali pa samo odrasli in stari še znajo slovenski. Mladina se v cerkvi in v šoli vzgojuje popolnoma nemški. — Tinjska dekanija obsega naslednje župnije: Tinje, Žrelec, Št. Lipš, Grabštanj, Podkrnos, Št. Jakob pri Celovcu, Medgorje, Otmanje, Št. Peter, Pokrče, Radiše, Timenica, Št. Tomaž, Slovenji Smihel. Torej 14 župnij.

Posebno slovensko dekanijo tvori Podjuna severno od Drave, to je velikovška dekanija. Razteza se med Dravo in Svinjo planino (1899 m), med reko Krko ter med gorami, ki ločijo nemško Labudsko dolino od slovenske Koroške. Zemljevid označuje malo gorsko župnijo Golovico kot nemško, Št. Rupert pri Velikovcu kot slovensko-nemški, župniji Velikovec in Grebinj pa kot nemško-slovenski. Dejansko pa je v župniji Grebinj, ki šteje 1400 duš, samo trg Grebinj (400 duš) nemški, kmečka okolica pa je vsa slovenska. Prav za prav tudi trg Grebinj ni nemški, ampak nemškutarski. Dekanija Velikovec šteje naslednje župnije: Velikovec, Št. Rupert pri Velikovcu, Djekše, Št. Jur na Vinogradih, Gorenče, Knežo, Krčanje, Vobre, Šmarjeto, Grebinj, Št. Peter na Vašnjah, Rudo, Št. Štefan pri Trušnjah, Grebinjski Kloster, Golovico. Torej brez Golovice 14 župnij.

V dekaniji Št. Andraž (spodnja Labudska dolina) označuje zemljevid župniji Labud in Št. Lorenc kot nemško-slovenski. V tej dekaniji je župnija Št. Jur pri Št. Pavlu. V šentjurski župniji živi nad sto slovenskih priseljencev s Sp. Štajerske. Župnija je označena kot nemška in v cerkvi je seveda vse nemško.

Skupno je torej na Koroškem severno od Drave 51 župnij, ki jih uradni zemljevid krškega škofijstva označuje kot slovenske oziroma kot mešane. Kdo torej more reči, da žive na Koroškem severno od Drave sami Nemci? Vsa čast maršalu Fochu, velik mož je bil, a v tej zadevi, v zadevi Koroške namreč, se je motil, ker je bil slabo informiran.

Kar pa zadeva Beljak in Celovec, pa samo eno pripombo: Celovec in Beljak se redita s slovensko krvjo. Nedavno mi je rekel koroški Slovenec-izobraženec: »Mi (t. j. koroški Slovenci) zalagamo nemška mesta s svojim najboljšim materialom.« Na desetisoče in desetisoče Slovencev se izseljuje v Celovec in Beljak. Vsi ti se nam izgubijo. Njihovi otroci so že Nemci. Nemcem niti v sanjah ne pade v glavo, da bi v Celovcu ali Beljaku za otroke slovenskih staršev odprli kako slovensko šolo. Kako pa, ko v celi Slovenski Koroški ni ne ene slovenske šole! Če nam torej Nemci v Beljaku in Celovcu ponemčijo vse naše ljudi, ali iz tega sledi, da nimamo nobene pravice do Beljaka in Celovca? Ali ne sledi iz dejstva, da Celovec in Beljak naraščata vsled pritoka slovenskih priseljencev, da sta ti dve mesti integralen del Slovenske Koroške. Sicer pa n. pr. Celovec ni tako nemško mesto, kakor izgleda na prvi pogled. Pridi samo kak četrtrek v Celovec, ko je ondi tržni dan. Od vseh strani pridejo slovenski okoličani, po vseh gostilnah in trgovinah se govori slovenski.

Kdo torej more reči: »Kaj Vas brigata Beljak in Celovec?« Ne samo Koroška južno od Drave, marveč tudi Slovenska Koroška severno od Drave z navidez nemškimi mesti Beljakom in Celovcem nas prav občutno brigal!

Sklep. Onstran Karavank se nahaja krasna slovenska deželica in v tej deželici živi narod, ki govori naš jezik, ki je meso našega mesa in kri naše krvi! Nismo in ne bomo pozabili na to rajsko deželico in na te naše ljudi! Dokler se bo razlegal na Koroškem slovenski glas, bomo govorili o Slovenski Koroški kot o »naši Koroški«. Bog živi naš koroški biser, Bog živi naš koroški rod!